

‘Dit ei vind ik een zelfportret’

Een zwart ei met kaarsvet van een kunstenaar op een esoterische ontdekkingsreis.

PETER HENK STEENHUIS

In het atelier van Ewoud van Rijn staat een zwart ei. Daar is weinig kunstzinnigs aan, het staat gewoon op een geverfd plankje. Aanvankelijk keek ik eroverheen. Verschillende kleuren kaarsvet zijn over de schil uitgelopen. Rood zie ik, geel, blauw. Naast het ei hangt een jurk, waarop zwarte eieren staan afgebeeld.

Welk ei ik ook zie, ik moet altijd denken aan ‘Het begin van de wereld’, het beroemde ei van Brancusi uit het Kröller-Müller Museum, dat nog het meest lijkt op een doorgeëvolueerd kinderhoofd. Het ei van Van Rijn is wat het is, het is op ware grootte afgebeeld – misschien is het zelfs wel gewoon een ei. Opvallendst aan dit ei is de kleur: zwart. Heb ik ooit een zwart ei gezien? Volgens mij niet.

“Toen ik dit ei maakte”, zegt Van Rijn, “had ik ook nog nooit een zwart ei gezien. Nadat ik het had gemaakt, zag ik binnen een paar dagen, bij een galerie en in een museum, zwarte eieren. Vervolgens kwam ik in een boek van de Britse surrealistische kunstenaar Ithell Colquhoun over magie het zwarte ei weer tegen. Dat was té toevallig. Vooral omdat ik toen in mijn kunst net het terrein van esoterie en magie begon te betreden.

Door Colquhouns boek begreep ik dat ik een archetype had aangeboord: het zwarte ei staat

aan het begin van alles. Dat is bij dit ei ook zo. Het is een kippe-ei, dat ik heb leeggeblazen en geverfd. De verf heb ik gemaakt van beenderzwart, een residu van de verbranding van skeletten, botten gemengd met tempera die gemaakt is van eieren. Het ene staat symbool voor de dood, het ander voor levenskracht.”

Die tegenstelling staat centraal in uw werk. Als oorzaak daarvan noemde u vaak uw katholieke achtergrond. Waarom raakt die u zo?

“Mijn vader heeft het seminarie gedaan. Hij is afgehaakt, maar ik ben nog traditioneel, conservatief katholiek opgevoed. Vooral het verhaal van kruisiging en opstanding zit er bij mij ingebakken. Ik heb me ertegen afgezet, maar ben toch ook dankbaar dat ik die opvoeding genoten heb. Het zet de zaken op scherp: ik besef hoe sterk cultuur gevormd wordt door religie.”

Dit ei is uw beeld van Pasen.

“Het was een onderdeel van een ceremonie, die ik hier, in het atelier, vóór Pasen, als een individuele performance heb opgevoerd.”

Als religieus ritueel?

“Het werk was een stap in een onderzoek naar de culturele dimensie van neopaganisme.”

U bedoelt nieuw heidendom?

“Die term is onjuist, die doet te veel denken aan de NSB. Neopaganisme is een verzamelnaam voor neoreligieuze bewegingen die zich verwant voelen aan voorchristelijk, Europees geloof.

Ik begon tekeningen te maken over restanten van dode culturen uit de late steentijd of de vroege bronstijd, periodes waarvan we weinig weten. Het werden reusachtige megalithische bouwwerken. Toen ik ontdekte dat neopaganistische groeperingen deze resten gebruiken als een soort van krachtplekken, ben ik me in hun religie – wicca – gaan verdiepen.”

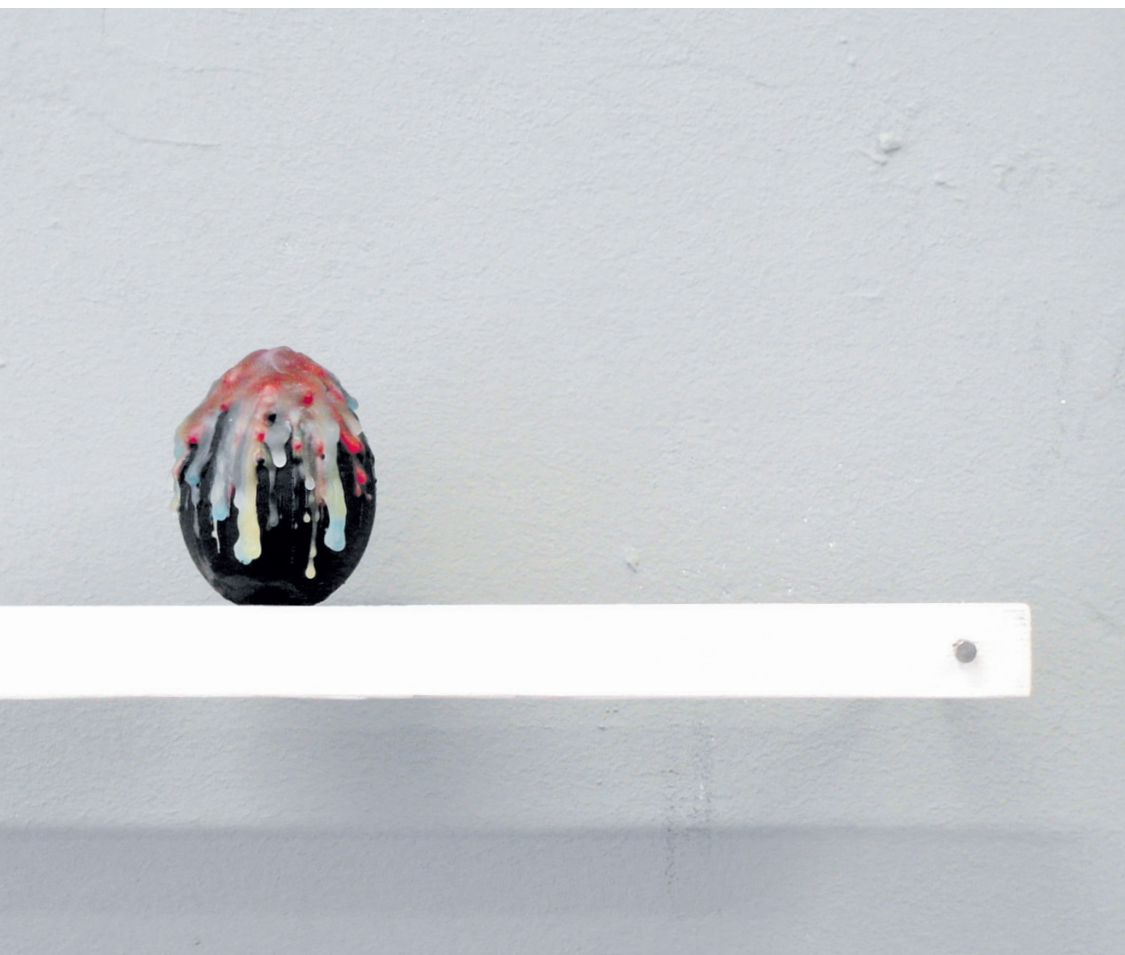
Wicca is de activiteit van witte heksen – dit meent u niet serieus, toch?

“Nederlanders doen dit nog wel eens schouderophalend af, maar in landen als Australië, Denemarken, IJsland, Verenigd Koninkrijk is wicca een officiële, erkende religie.

In september 2013 sloot ik me aan bij een wiccagroep, niet zozeer als gelovige, maar als kunstenaar, om er artistiek onderzoek te doen.

De groep baseert zich op de Britse schrijver en zelfverklaard antropoloog Gerald Brosseau Gardner, die in zijn boek ‘Witchcraft Today’ uit 1954 de belangrijkste teksten over wicca verzameld heeft. Hij is de grondlegger van wicca, de

FOTO'S HANNAH DAWN HENDERSON

hedendaagse hekserij als religie.”

Wat is dat?

“Geen godsdienst van het Woord, maar van ‘het doen’. Het is een heel praktische religie. Liefst niet individueel maar met een groep probeer je een natuurlijke balans te herstellen tussen de mens en zijn omgeving. Dat gebeurt tijdens rituelen, sabbats gedurende het jaar. Daar-in staat de cyclus van leven en dood centraal. Het Heidens Pasen is een van die vieringen.

In de winter sterft de natuur af, raakt opnieuw zwanger van leven, en begin februari voel je de eerste schokjes van nieuw leven. Anticiperend op Pasen, maakte ik op 3 februari, tijdens een geïmproviseerd ritueel, dit ei dat ik zwart verfde met verf waarin dood en leven symbolisch samenkomen.”

Als parodie op Pasen?

“Nee hoor, het gaat niet om parodie. Maar een ritueel is wel een spel. Zo noemde Gardner een ritueel ook. En de historicus Johan Huizinga, noemde de mens een spelend wezen. Een spel is geen parodie op het leven. Het is het leven zelf, en dat spel moet je serieus spelen.”

Maar uw ritueel was niet gemeenschappelijk, zoals de bedoeling is van wicca?

“Nee, ik heb het alleen opgevoerd, hier in het atelier.”

Hoe heeft u dat gedaan?

“Van een pallet en schragen die ik op straat had gevonden, heb ik een altaartje gebouwd. Op het altaar heb ik vijf kaarsen gezet, die ik heb aangestoken.”

Het ei lijkt heel voorzichtig besprenkeld met de kleuren zwart, rood, geel, blauw, en wit.

“Ik begon met zwart, de kleur van het niet-weten. Dat was ook de houding waarmee ik aan mijn ontdekkingsreis begon. Het enige wat ik wist, was dat ik nieuwsgierig was naar de raakvlakken tussen de religieuze en kunstzinnige praktijk. Waar overlappen die elkaar, mentaal en in praktijk? Ze produceren allebei beeld, tekst, ceremoniën.”

Rood, zegt Van Rijn, staat voor de onderzoeksfase, “de periode dat je speels en bevragend in contact treedt met je onderwerp”.

Geel verbeeldt “het leggen van relaties via experiment en ervaring”. Blauw symboliseert het ideologische niveau, “de laag waar de ideeën worden gevormd”. Wit, ten slotte, staat voor het geheel “dat meer is dan de som der delen.” ▶

De **Dolf Henkes Prijs** is de belangrijkste Rotterdamse prijs voor beeldend kunstenaars. De tweejaarlijkse prijs dient als erkenning en aanmoediging van Rotterdams kunsttalent. Een onafhankelijke jury nomineerde Silvia B., Esther Kokmeijer, **Ewoud van Rijn** en Lidwien van de Ven; zij presenteren voor deze gelegenheid nieuw werk in TENT. Dat is vanaf deze week te zien. Op 18 december wordt de winnaar bekendgemaakt, die 12.000 euro ontvangt. Info: www.tentrotterdam.nl

Ewoud van Rijn transformeert de tentoonstellingsruimte tot een plaats voor ritueel en ontmoeting. Centraal staat een sculptuur die het midden houdt tussen een nutteloos bouwwerk en een oefenruimte voor lichaam en geest. Op uitnodiging van de kunstenaar vinden gesprekken, performances en oefeningen plaats. Met teksten, tekeningen, sculptuur en performances verkent Van Rijn het gebied waar beeldende kunst en esoterisch gedachtengoed elkaar overlappen.

FOTO HANNAH DAWN HENDERSON

Primaire kleuren.

“Die je ook bij Mondriaan tegenkomt. Zijn werk had een esoterische basis. In mijn werk grijp ik terug op de relatie tussen kunst en esoterie zoals die in het vroege modernisme is gelegd, maar die na de Tweede Wereldoorlog is gemarginaliseerd. Het is een onderzoek naar wat spiritualiteit kunst kan bieden, door de manier waarop spiritualiteit zich verbindt met de wereld en het publiek.”

Maar er was niemand die u in de weer zag met die kaarsen. Voerde u het op voor de Godin?

“Nou, het werd een performance voor de camera.”

Het ritueel is op band gezet.

“Een filmpje ervan staat op internet.”

Is dat filmpje dan het kunstproject?

“Dat denk ik niet. Het was eerder een vorm van documenteren. Voor mij was het belangrijkste dat ik vol in mijn werk aanwezig werd. Ik had een aantal werken gemaakt, waarin ik langzaam in een performancerol belandde. Dit was de eerste keer dat ik ten volle zichtbaar en actief was in mijn werk.”

Wat ziet u als het verschil met traditioneel

beeldend werk?

“Een tekening zou je een scherm kunnen noemen, waarachter ik als kunstenaar verdwijn. Door ritueel en performance ben ik nu in het werk terechtgekomen, handelend, zichtbaar.”

Actief als priester van de kunst.

“Dat gaat een beetje ver. Ook wicca kent een ‘priester’, maar dat is een ingewijde. En ik ben niet ingewijd.”

U voerde dit ritueel uit als kunstenaar en niet als gelovige.

“Ja.”

En wat heeft het u gebracht, behalve deze, ik zou bijna zeggen, restanten van het ritueel?

“Dit ei vind ik een zelfportret van iemand die op ontdekkingsreis is gegaan, op zoek naar de overlappings tussen neoheidense religie en kunst. Het is een beeld met potentie. Dat zie je ook aan de primaire kleuren, die alle andere kleuren mogelijk maken. Dit ei staat aan het begin van het nieuwe leven, en maakt alles mogelijk. Dat voelde ik op die derde februari.”

Later, in september dit jaar, maakte Van Rijn er een ‘participerende performance’ van, echt

een ritueel met een groep, zoals hij dat kende van wicca. “Ik droeg deze jurk met zwarte eieren, en had drie medewerkers die jurken in geel, rood en blauw droegen.”

Door dat ritueel wist Van Rijn dat de overeenkomst tussen de religieuze en de kunstzinnige praktijk in de ‘performance’ ligt, in het opvoeren.

In een rituele setting creëren gelovigen een ruimte, een sfeer waarin ze, door wat ze doen, een verandering ondergaan. “Dat heb ik ook proberen te doen. Maar dat was niet voor publiek, alleen voor deelnemers.”

En kunst is voor publiek.

“Die stap ga ik in Rotterdam zetten. In de Dolf Henkes 2014 tentoonstelling in TENT. wil ik een ruimte inrichten, waarin het publiek meedoet. Ik werk daar met vijf mensen, inclusief mijzelf, die allemaal affiniteit hebben met kunst en esoterie.”

Daar vertelt u dit verhaal?

“Nee. Daar voer ik het ritueel uit, dan voeg ik er ook nog elementen uit yoga aan toe. En bezoekers doen, werken en denken mee.

Of misschien vertel ik eigenlijk wel een verhaal; ik ben een verhalenverteller. Alleen geen verhaal in woorden, maar in beeld en daad.” ■